

מועד קיץ נבצרים

סוג הבחינה : בגרות מועד נבצרים
מועד הבחינה : קיץ תשפ"א, 2021
מספר השאלון : 039281

מדינת ישראל

משרד החינוך

שים לב : בבחינה הזו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

מחשבת ישראל

(לבי"ס כללי)

הוראות לנבחן

1. משך הבחינה : שתיים.

2. מבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה שלושה חלקים.

שים לב :

עליך לענות רק על החלק שלמדת לבחינה זו : על חלק א או על חלק ב או על חלק ג.
כמו כן, אין לערבב בין החלקים.

חלק א (עמ' 6-2) – "שמונה פרקים לרמב"ם"

פרק ראשון (34X1) — 34 נקודות

פרק שני (22X3) — 66 נקודות

סך הכול 100 נקודות

חלק ב (עמ' 12-7) – "את שאהבה נפשי" – אהבה וזוגיות במחשבת ישראל

פרק ראשון (34X1) — 34 נקודות

פרק שני (22X3) — 66 נקודות

סך הכול 100 נקודות

חלק ג (עמ' 16-12) – "הטוב והרע בהגות היהודית"

פרק ראשון (34X1) — 34 נקודות

פרק שני (22X3) — 66 נקודות

סך הכול 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין.

ד. הוראות מיוחדות :

(1) קרא את כל סעיפי השאלה בטרם תשיב עליה. התרכז במה שנדרש בכל סעיף

(2) הקפד להסביר ולבסס כהלכה את תשובותיך.

(3) שים לב לכתב, לכתיב ולפיסוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

השאלות

חלק א: "שמונה פרקים לרמב"ם"

פרק ראשון (34 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-2.

בשאלה שבחרת ענה על שלושה סעיפים מן הסעיפים א-ד (לכל סעיף 11 ושליש נק'. סך הכל -34 נק')

1. על המחיצות ומשמעותן (הפרק השביעי)

עיין בקטעי המקור שלפניך, וענה על סעיפי השאלה שאחריהם.

קטע א

דע ששום נביא אינו מתנבא אלא לאחר שתימצאנה לו המעלות השכליות כולן ורוב מעלות האופי והחשובות ביותר. זה מה שאמרו: "אין הנבואה שורה אלא על חכם, גיבור ועשיר [...]"
אל תתפלא שחסרון חלק מן המידות גורע מדרגת הנבואה, כי מצאנו שחלק ממידות האופי מונע את הנבואה כליל [...]

קטע ב

מופיע הרבה במדרשות ובהגדות ומעט בתלמוד שהיו נביאים שראו את אלוהים מאחורי מחיצות רבות, ואחרים ראוהו מאחורי מחיצות מועטות, לפי מידת קרבתם אל אלוהים ורוממות דרגתם בנבואה, עד שאמרו שמה רבנו ראה את אלוהים מאחורי מחיצה אחת מלוטשת, כלומר, שקופה. זה הוא דברם: "הסתכל בסִפְקִלְיָא המאירה עיניים". "סִפְקִלְיָא" הוא שם לראי העשוי מגוף שקוף [...]

קטע ג

כאשר ידע משה רבנו שלא נותרה מחיצה שלא הבקיעה, ושכל מעלות האופי וכל המעלות השכליות הגיעו בו לידי שלמות, ביקש להשיג את אלוהים כאמיתת מציאותו, שהרי לא נותרה מניעה. הוא אמר אפוא: "הראני נא את כְּבֹדְךָ" (שמות, ל"ג, 18). אז הודיעו אלוהים: "זה לא אפשר לך, בהיותו שִׁכָּל הנמצא בחומר, כלומר, מצד היותו בן אדם". זה הוא שאמר: "כי לא יראני האדם וחיי" (שמות, ל"ג, 20).

לא נותרה אפוא בינו ובין השגת אלוהים לאמיתו אלא מחיצה מלוטשת אחת, והיא השכל האנושי שאינו נבדל. הוא יתעלה עשה עימו חסד ונתן לו, לאחר שביקש, השגה יתרה ממה שהייתה לו לפני שביקש. הוא הודיע לו שהתכלית אינה אפשרית לו כשיש לו גוף.

(שים לב: סעיפי השאלה בעמוד הבא.)

ענה על שלושה מן הסעיפים א-ד.

א. על פי הרמב"ם, הן שלמות השכל והן שלמות המידות חשובות כדי לזכות בנבואה.

1. הסבר מהי כל אחת מן השלמויות האלה, והבא דוגמה אחת לכל אחת מהן.

2. על פי הרמב"ם, הסבר את החשיבות של שתי השלמויות האלה לנבואה.

הסבר איזו מהן נדרשת באופן מלא ואיזו מהן נדרשת באופן חלקי, ומדוע.

ב. 1. על פי הרמב"ם, מה משפיע על דרגת הנבואה?

הסבר כיצד הוא ממחיש את דבריו באמצעות משל המחיצות.

2. משה נחשב לגדול הנביאים, ובכל זאת נותרה מחיצה בינו ובין אלוהים. הסבר מדוע.

ג. נכתב באחד מאתרי האינטרנט:

"מי לא רוצה להצליח, לפרוץ להשפיע ולהוציא את כוחותיו לפועל? עם זאת מתברר כי רבים מאתנו חשים כי משהו מעכב אותם. משהו פנימי חוסם אותנו מלפרוץ החוצה ולהוציא את הכוחות הגדולים שבתוכנו. כולנו שונים וייחודים, ולכל אחד יש וודאי את החסמים הפנימיים שלו, אך נדמה כי מכנה משותף אחד יש לכולנו. הנפילות שבדרך. אנחנו כל כך רוצים להצליח, שאנו גם נופלים מאוד מהר כשהדרך מתארכת לנו. אנשים שלא חששו מהכישלון, לא פחדו להעז שוב ושוב, האמינו בעצמם - והתחילו מחדש! הדבר העיקרי שנותן את הכוח להמשיך לצעוד ולא לוותר הוא- הרצון. הרצון הפנימי שיודע שיש בתוכנו כל כך הרבה. הרצון המבקש להגשים את החלום. ליצור, לעשות ולממש. אל תוותרו, תנסו. תמיד תיזכרו- כי לא פחות חשוב, ליהנות מהדרך."

מצא נקודת דמיון אחת ונקודת שוני אחת, בין דברי הרמב"ם אודות המחיצות לבין הטענות בקטע זה.

ד. לעיתים האדם חותר להשגת מטרה כלשהי, מכוון את כל מעשיו למטרה זו ומתמיד בכך כל חייו, אף על פי שהוא יודע שאולי לעולם לא ישיג אותה, או אולי ישיג אותה רק הדורות הבאים.

1. הבא דוגמה, מחייך הפרטיים או מן ההיסטוריה האנושית, למקרה כזה.

2. ציין שתי סיבות, לדעתך, מדוע אנשים מכוונים את כל כוחותיהם להשגת מטרה, אף על פי שהם יודעים שלעולם לא ישיגו אותה.

2. על טבעו מלידה של האדם (הפרק השמיני)

עיינ בקטעי המקור שלפניך, וענה על סעיפי השאלה שאחריהם.

קטע א

לא ייתכן שִׁנְלָד אדם מתחילתו מטבעו בעל מעלה או חיסרון כשם שלא ייתכן שִׁנְלָד אדם מתחילתו מטבעו בעל מקצוע מן המקצועות המעשיים. אבל ייתכן שִׁנְלָד מתחילתו מטבעו מוכן למעלה או למגרעת, כך שמעשיה יהיו קלים לו יותר ממעשי תכונה אחרת.

קטע ב

הבהרתי לך זאת רק כדי שלא תחשוב לאמתיות את ההזיות שבִּדְּדִים אותן בעלי משפטי הכוכבים [אסטרולוגים] הטוענים שמוֹלָד האדם עושה אותו בעל מעלה או בעל מגרעת, ושהאדם כפוי, בהכרח, לעשות מעשים אלה ...

קטע ג

לשון החכמים, והוא דְּבָרָם "הכול בידי שמיים חוץ מיראת שמיים", נכון הוא ונוטה כלפי מה שצִיָנוּ, אלא שבני אדם מרבים לטעות בו, וחושבים שחלק ממעשי האדם שבבחירה — כפוי עליהם, כגון שישא את פלונית, או שיהיה בידו ממון זה. זה אינו נכון, כי אם אני לוקח אותה אישה בכתובה וקידושין, והיא מותרת, ואני נושא אותה לפרייה ורבייה, אזי זאת מצווה, ואלוהים אינו גוזר לעשות מצווה. ואם נישואיה פסולים, זאת עבירה, ואלוהים אינו גוזר עבירה. כמו כן מי שגוזל את ממונו של פלוני, או גונב אותו, או מועל בו ומכחיש זאת ונשבע לו על ממונו — אם נאמר שאלוהים גזר שִׁמְמוֹן זה יגיע לידו ושיצא מידו של האחר ההוא, הרי שגזר על עבירה. אבל אין הדבר כן, אלא בכל מעשי האדם שבבחירתו יש ציות ועבירה. שהרי כבר הבהרנו בפרק השני שהציווי והאיסור שבתורה מתייחסים למעשים שיש לאדם בהם הבחירה לעשותם או לא לעשותם. בחלק הזה של הנפש מצויה ראת שמיים, היא אינה בידי שמיים, אלא נתונה לבחירתו של האדם [...]

ענה על שלושה מן הסעיפים א-ד.

א. 1. על פי קטע א, הסבר את תפיסתו של הרמב"ם בנוגע לתכונות מולדות של האדם.

2. לפי קטע ב', הצג את דעתם של האסטרולוגים בנוגע לבחירה החופשית, והסבר את דעתו של הרמב"ם באותו עניין.

ב. על פי קטע ג, הסבר מדוע לא ייתכן שאלוהים גוזר על האדם לעשות מצווה או עבירה?

ג. הרמב"ם מצטט בקטע ג את דברי חז"ל: "הכול בידי שמיים חוץ מיראת שמיים".

1. הסבר מהי טעותם של בני האדם בפירוש משפט זה, לפי הרמב"ם?

2. על פי הרמב"ם, הסבר כיצד רעיון הבחירה החופשית מתקיים בדברי חז"ל אלה.

(שים לב: יתר סעיפי השאלה בעמוד הבא.)

ד. לפניך קטע מתוך ריאיון שנערך עם פרופסור ח' סומפולינסקי, פיזיקאי וחוקר מוח באוניברסיטה העברית. קרא אותו וענה על השאלה שאחריו:

"עם ההתקדמות בחקר המוח מתבררת המסקנה החד-משמעית, שהפעולות השכליות הגבוהות ביותר שלנו: בחירה, החלטה, העדפה מוסרית ... הן תוצר של מנגנונים פיזיקליים וכימיים במוחנו ... גם הבחירה ותחושת ההחלטה על נקיטת פעולה כלשהי — הן עצמן תוצרים של פעילות חשמלית שאפשר לשלוט עליה [בעזרת אותות חשמליים במעבדה], כלומר אפשר לשלוט באופן ישיר ... גם בפעולה שנעשה וגם בתחושה שלנו שאנחנו עושים את הפעולה מתוך בחירה חופשית".

1. מהי אחריותו של אדם על מעשיו על פי עמדתו של סומפולינסקי, ומהי אחריות זו על פי עמדתו של הרמב"ם? בתשובתך התייחס גם לתוצאות אפשריות של עמדת סומפולינסקי בתחום שבין אדם לחברו א בתחום החברה והמדינה.
2. עם איזו מן העמדות אתה מזדהה יותר, ומדוע?

פרק שני (66 נקודות)

ענה על שלוש מן השאלות 3-7. (לכל שאלה 22 נק', 11 נק' לכל סעיף)

3. "שמע את האמת מפי אומרה" (ההקדמה ל"שמונה פרקים")

- א. בהקדמה ל"שמונה פרקים" הרמב"ם מעלה שני נימוקים המסבירים מדוע אין הוא מציין את המקורות לדבריו. מה הם שני הנימוקים?
- ב. 1. במהלך ההקדמה מזכיר הרמב"ם באופן כללי את המקורות עליהם הוא נסמך בחיבורו. ציין את מקורותיו העיקריים לפי דבריו.
2. כיום, אם מביאים ציטוט ממקור כלשהו בכתיבת מאמר או עבודת מחקר, יש חובה לציין מהיכן בדיוק נלקח הציטוט. לדעתך, מהו הנימוק לכך?
- בתשובתך הסבר מהי דרך הכתיבה העדיפה בעיניך — עם או בלי ציון המקורות.

4. ייחודיותה של נפש האדם (הפרק הראשון)

- א. הרמב"ם טוען:
- נפש האדם היא אחת
 - השכל הוא הצורה של הנפש
- הסבר כל אחת משתי הטענות ואת הקשר ביניהן.
- ב. הסבר את משל האור, וכתוב כיצד הוא ממחיש את טענתו של הרמב"ם שיש הבדל מהותי בין נפש האדם ובין נפשות בעלי החיים.

5. החלק השכלי (הפרק השני)

- בפרק השני כתב הרמב"ם: "לגבי החלק השכלי יש התלבטות. אבל אני אומר שלפעמים כוח זה הוא מקור לציות או לעבירה לפי אמונה בדעה פסולה או אמונה בדעה נכונה. אך אין בו מעשה הנקרא מעשה מצווה או עבירה".
- א. ציין מהי ההתלבטות של הרמב"ם בנוגע לחלק השכלי, והסבר את ההבחנה של הרמב"ם בין "מעשה" ובין "מקור לעבירה".
- ב. לדעתך, האם "אמונה בדעה פסולה" יכולה להיחשב עבירה, או שרק דבר שיש בו מעשה יכול להיחשב עבירה? הסבר והבא דוגמה.

6. היחס בין הרגלים לתכונות (הפרק הרביעי)

- א. 1. כשהרמב"ם מסביר את השפעת המעשים על התכונות (ולהיפך), הוא משווה בין הגוף לנפש. הסבר השוואה זו והבא לה דוגמה.
2. לדעתך, במה השוואה זו עוזרת לנו להבין את תהליך תיקון הנפש? הסבר את תשובתך.
- ב. הסבר מה הרלבנטיות של הקשר בין גוף ונפש בימים של משבר הקורונה. הביאו לכך שתי דוגמאות – אחת מחיי החברה ואחת מחייך האישיים.

7. המעולה והכובש את יצרו (הפרק השישי)

- בתחילת הפרק השישי הרמב"ם מציג שני אנשים: "המעולה" ו"הכובש את יצרו".
- א. ציין ונמק את מי העדיפו חז"ל, ואת מי העדיפו הפילוסופים, והסבר מהו **ההבדל** בין שני האנשים האלה.
 - ב. החיילת קרן לוי התקבלה בקושי לקורס היוקרתי שאליו שאפה ביחידה 8200. היא שאלה את מפקדיה מדוע בחרו דווקא בה - זו עם הציונים הטובים אך לא הגבוהים ביותר. על כך נענתה כי האיתור נערך סביב חייל שיודע קושי אמיתי מהו, ודווקא משום כך סיכוייו להצליח גבוהים יותר.
- הסבר, לאיזה מבין שני הטיפוסים 'הכובש את יצרו' או 'המעולה', מתאימה החיילת. האם גם אתה שותף לעמדת המפקדים? נמק.

חלק ב: "את שאהבה נפשי" – אהבה וזוגיות במחשבת ישראל
פרק ראשון (34 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 8-9 .

בשאלה שבחרת ענה על שלושה סעיפים מן הסעיפים א-ד (לכל סעיף 11 ושליש נק'. סך הכל -34 נק')

8. "ואהבת"

עיין בקטעי המקור שלפניך, וענה על סעיפי השאלה שאחריהם.

קטע א:

שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. וְאַהֲבַת אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ.

(דברים ו' פסוקים ד-ה).

קטע ב:

מהי זו מצוות כל המצוות? התשובה לשאלה זו ידועה לכל; מליוני פיות מעידים עליה השכם והערב:

"וְאַהֲבַת אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ."

'וְאַהֲבַת' - איזה פרדוקס טמון כאן: וכי ניתן לצוות על אהבה? ...

אמנם כן, אי אפשר לצוות על האהבה: אין צד שלישי יכול לצוותה ולכפותה. צד שלישי לא, אבל

האחד יכול. מצוות האהבה יכולה לבוא מפי האוהב בלבד. האוהב בלבד, אבל הוא באמת, יכול לומר

ואומר: אהב אותי! בפיו אין מצוות האהבה מצווה נוכריה, אלא קול האהבה גופה.

(פרנץ רוזנצווייג, **כוכב הגאולה**)

קטע ג:

הָאֵל הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הֵזֶה מִצְוָה לְאַהֲבוֹ וּלְיִרְאָה אוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו' ה) "וְאַהֲבַת אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ".

וְנֶאֱמַר (דברים ו' יג) "אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא":

וְהֵיאֵךְ הִיא הַדֶּרֶךְ לְאַהֲבָתוֹ וְיִרְאָתוֹ. בְּשִׁעָה שִׁיתְבוֹנוּ הָאָדָם בְּמַעֲשָׁיו וּבְרוּאָיו הַנִּפְלְאִים הַגְּדוֹלִים וְיִרְאָה

מִהֶן חֲכָמָתוֹ שֶׁאֵין לָהּ עֶרֶךְ וְלֹא קֶץ מִיָּד הוּא אוֹהֵב וּמְשַׁבֵּחַ וּמְפָאֵר וּמְתַאֲוֶה תַּאֲוָה גְּדוֹלָה לִידַע הַשֵּׁם

הַגְּדוֹל. כְּמוֹ שֶׁאֶמַר דָּוִד (תהילים מב ג) "צִמְאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים לְאֵל חַי".

(רמב"ם, **משנה תורה**, הלכות יסודי התורה פרק ב הלכות א-ב)

ענה על שלושה מן הסעיפים א-ד .

א. על פי קטע א', הסבר את הציווי בפסוקים מספר דברים, והסבר שני קשיים העולים ממנו.

ב. על פי קטע ב', הסבר, על פי רוזנצווייג, באילו תנאים יכול להתקיים הציווי "ואהבת את ה' אלוהיך", ומדוע.

ג. על פי קטע ג', הסבר, כיצד לפי הרמב"ם ניתן לציית לציווי "ואהבת את ה' אלוהיך", והסבר הבדל אחד בין פתרונו של הרמב"ם לקושי שמעורר הציווי, ובין פתרונו של רוזנצווייג.

(שים לב: יתר סעיפי השאלה בעמוד הבא.)

ד. נעמי, תלמידת י"ב, התקבלה לבית ספר חדש, לאחר שעברה לירושלים יחד עם משפחתה. מחנכת הכיתה י"ב הורתה לתלמידים לקבל לחברתם את נעמי.

1. ציין שלוש פעולות אותן יכולים לבצע תלמידי הכיתה כדי לציית להנחיה של מחנכת הכיתה.

2. הסבר, האם לדעתך בעקבות הפעולות שפירטת יקשרו תלמידי הכיתה אל נעמי, והאם היא תרגיש רצויה ואהובה בחברת הכיתה? נמק את תשובתך.

9. תיאורי בריאת האדם בספר בראשית ובדברי הרב סולובייצ'יק

עיינ בקטעי המקור שלפניך, וענה על סעיפי השאלה שאחריהם.

קטע א

"ויברא אלהים את האדם בצלמו, בצלם אלהים ברא אותו, זכר ונקבה ברא אותם ... ויאמר להם אלהים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשׁוּהָ".

(בראשית, א, 27-28)

קטע ב

"וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים. ויהי האדם לנפש חיה ... ויאמר ה' אלהים, לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו ... ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ... על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד".

(בראשית, ב, 7-24)

קטע ג

שוב מתגלה בבהירות הניגוד בין שני "האדם". האדם הראשון לא נצטוו להקריב משהו כדי שהאישה — רעייתו — תיברא, ואילו אצל האדם השני היה הכרחי הדבר שהוא יקריב משהו מעצמו כדי למצוא לו חבר. אצל האדם הראשון המחווה ליצירת הקהילה היא ... תועלתית ואנוכית בלבד, ועל כן היא שוללת את ההקרבה. אצל האדם השני, התקשורת וההתחברות הן מחוות מקריבות וגואלות ... הדיאלקטיקה המקראית יסודה בעובדה שהאדם הראשון, איש ההדר, השלטון וההצלחה, והאדם השני, איש האמונה הבודד, איש הציות והכישלון — אינם שני אנשים שונים הנמצאים בעימות חיצוני, כ"אני" מול "אתה", אלא איש אחד השרוי בעימות בתוך עצמו. "אני" האדם הראשון, עומד מול "אני", האדם השני.

(הרב סולובייצ'יק, איש האמונה הבודד, עמ' 26, 49)

ענה על שלושה מן הסעיפים א-ד.

א. בבראשית פרק א (קטע א') ובבראשית פרק ב (קטע ב') יש שני תיאורים של בריאת האיש והאישה. הצג שלושה הבדלים משמעותיים בין שני התיאורים.

ב. הרב סולובייצ'יק (קטע ג') מסביר את ההבדלים בין שני תיאורי הבריאה בספר בראשית. הסבר את דבריו.

(שים לב: יתר סעיפי השאלה בעמוד הבא.)

ג. לפניך קטע מתוך דברי אריסטופנס ב"משתה" לאפלטון. קרא אותו וענה על השאלה שאחריו:

"מהו דבר זה, בני אדם, שרוצים אתם להשיגו [...]?! [ה]דבר אשר השתוקק לו מזמן: להתחבר ולהירתך אל אהובו, עד שמשניים יעשה אחד. והנה התשוקה לשלמות, והרדיפה אחריה, נקראת בשם אַרוֹס".

1. הסבר את עמדתו של אפלטון לגבי אהבה.
2. ציין והסבר הבדל אחד בין עמדתו של אפלטון בנוגע לאהבה וזוגיות, ובין הסברו של הרב סולובייצ'יק.

ד. בעוד שיש נשים הבוחרות להישאר עם שם משפחתן לאחר הנישואין, מרבית הזוגות הנישאים עדיין בוחרים בשינוי שם המשפחה של האישה לשמו של בן זוגה.

1. הסבר לאיזה דגם מבין שני תיאורי הבריאה יכולה ברמה העקרונית להתאים כל אחת מהבחירות.
2. איזה מבין שתי האפשרויות מתאימה יותר לתפיסה שלך בנוגע לזוגיות ומדוע?

פרק שני (66 נקודות)

ענה על שלוש מן השאלות 10-14. (לכל שאלה 22 נק', 11 נק' לכל סעיף)

10. "אומנות האהבה" / אריך פרום

- ימי משבר הקורונה חייבו אותנו לשהות יחד בבית, כל בני המשפחה, במשך ימים שלמים, והכישורים הבין-אישיים שלנו עמדו למבחן.
- א. לפי פרום, "אהבה היא אומנות". היא אינה מתרחשת באופן ספונטני ומקרי, אלא היא דורשת מאתנו לימוד, "ידיעה ומאמץ". הסבר את עמדתו ואת נימוקיו.
- ב. לדעתך, האם ימי משבר הקורונה תומכים בטענתו של פרום או מפריכים אותה? הסבר תשובתך.

11. אפלטון, "מאהבה חושנית לאהבת החוכמה"

- אנחנו מפרידים מהאהבה סוג אחד וקוראים לסוג זה בשמו של הדבר השלם, אהבה. לגבי שאר הסוגים אנו נזקקים לשמות אחרים ... בסיכומי של דבר, הרי כל תשוקה לטוב ולאוושר היא אהבתו העיקרית ... של כל אדם".
- (מתוך: אפלטון, המשתה, עמ' 130-140)

- א. לפי שיטתו של אפלטון, מה מכנים בני אדם בשם אהבה, ומהי לדעתו האהבה האמיתית?
- ב. אפלטון מתאר תהליך שיש לעבור בדרך אל האהבה האמיתית. הסבר ארבעה מן השלבים המרכזיים בתהליך זה.

12. "אחרות" / עמנואל לוינס

- א. לפי לוינס, אהבה אמיתית נבחנת לא בהידמות ובהתמזגות בין שניים אלא דווקא בהכרה ב"אחרות".
- הסבר את דברי לוינס ואת משמעותו המוסרית, ביחס לבני זוג ולקשרים בין בני אדם בכלל.
- ב. האם עמדה זו סייעה או הקשתה, לדעתך, על ההתמודדות המשותפת של כל בני המשפחה בבית בעת משבר הקורונה? הסבר תשובתך.

13. שיחות על האהבה — ר' יהודה אברבנאל

- א. מהי הטענה המרכזית של פילו בבואו לשכנע את סופיה לקיים עמו יחסי מין, ומהו הנימוק המרכזי של סופיה להתנגדות שלה לקיום יחסי מין?
 מי מהם צודק, לדעתך? נמק תשובתך
- ב. "שתי צורות לאהבה ... אהבה שלמה ואמתית, כפי שאני רוחש לך, היא אֵם התשוקה וּבֵת התבונה" (אברבנאל, **שיחות על האהבה**)
 הסבר כיצד מנסה פילו להרגיע בדברים אלה את החשש של סופיה.
 בתשובתך התייחס לשני סוגי האהבה שהוא מתאר, **ולהבדלים** ביניהם.

14. על קנאתם של אוהבים — ספר הזוהר ורבי יהודה אריה ממודינא

- א. על פי הזוהר, הסבר כיצד הקנאה מחזקת ומעמיקה את האהבה.
- ב. 1. על פי רבי יהודה אריה ממודינא, הסבר כיצד הקנאה מעוררת קשיים באהבה.
 2. עם איזו מן התפיסות אתה מזדהה יותר — עם התפיסה של ספר הזוהר או עם התפיסה של רבי יהודה אריה ממודינא? נמק את תשובתך.

סוף חלק ב

חלק ג: "הטוב והרע בהגות היהודית"

פרק ראשון (34 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 15-16.

בשאלה שבחרת ענה על שלושה סעיפים מן הסעיפים א-ד (לכל סעיף 11 ושליש נק'. סך הכל -34 נק')

15. תפיסת הרע כהיעדר — רמב"ם

עיין בקטעי המקור שלפניך, וענה על סעיפי השאלה שאחריהם:

קטע א

לעיתים קרובות עולה בדמיון ההמון שהרעות בעולם מרובות מן הטובות; עד כדי כך שברבים מנאומי כל האומות ובשיריהם הם כוללים נושא זה ואומרים שהמפליא הוא שיימצא טוב בזמן, ואילו רעות הזמן רבות ותמידיות. אין זאת טעות של ההמון בלבד, אלא גם של מי שטוען שלמד משהו. אלראזי חיבר ספר מפורסם [...] והוא כלל בו דברים חמורים מהזיותיו וגילויי בורותו. מתוכם עניין שבדה והוא שהרע במציאות רב מן הטוב, ושכאשר תשווה את מנוחתו של האדם והנאתו בשעה שהוא נח אל הייסורים, המכאובים הקשים .. והאסונות הפוקדים את האדם, תמצא שמציאותו של האדם היא פורענות ורעה גדולה המוטלים עליו... סיבתה של טעות זאת כולה היא שבור זה והדומים לו מבין ההמון מתבוננים במציאות רק מנקודת ראותו של פרט אחד מבני האדם ולא יותר. כל בור מדמה שהמציאות כולה היא למענו כפרט. כביכול אין מציאות אלא הוא לבדו. וכאשר קורה לו דבר מנוגד לרצונו הוא מחליט בפסקנות שהמציאות כולה רע...

קטע ב

מחלות הנפש נובעות מאותה הנהגה גרועה [...] שהנפש תסכון [תשתוקק] אל דברים שאינם הכרחיים ותתרגל אליהם. לכן נוצרת בה סגולת ההשתוקקות אל מה שאינו הכרחי להמשך קיום הפרט ולא להמשך קיום המין. תשוקה זאת היא דבר שאין לו סוף. הדברים ההכרחיים כולם מוגבלים וסופיים. אבל השאיפה למותרות אינסופית. אם אתה משתוקק אל כלי כסף, הרי כלי זהב יפים יותר. אנשים אחרים רכשו כלי בדולח. שמא תרכוש גם כל מה שניתן למצוא מברקת ואודם... וכאשר פוגעים בו [באדם הרודף אחרי המותרות] פגעים בדרכיו אלה שהולך בהם, הוא מתלונן על גזרת האל, מגנה את הזמן ומתפלל על מיעוט הצדק שלו, איך לא עזר לו להשיג הון רב שיימצא בו הרבה יין להשתכר בו תמיד וכמה שפחות מקושטות במיני זהב ואבנים יקרות כדי לעורר אותו למשגל יותר ממה שהוא מסוגל, כדי שיתענג; כאילו תכליתה של המציאות אינה אלא לענג את השפּל הזה.

(רמב"ם, **מורה הנבוכים**, חלק ג', פרק י"ב)

(שים לב: סעיפי השאלה בעמוד הבא.)

ענה על שלושה מן הסעיפים א-ד :

- א. בקטע א, הרמב"ם טוען כי אנשים רבים חושבים שבעולם יש יותר רע מ טוב. על פי הרמב"ם, מה גורם לאנשים לחשוב זאת? הסבר מדוע הרמב"ם מתנגד לעמדתם.
- ב. 1. הסבר איזה סוג משלושת סוגי הרע מתאר הרמב"ם בקטע ב, ומהי הדוגמה שהוא מביא לסוג הרע הזה?
2. על פי תיאור הרמב"ם בקטע ב, הסבר איזו מסקנה מוטעית האדם מסיק בעקבות מעשיו, ומה גורם לו להסיק מסקנה זו.
- ג. בהמשך דבריו כותב הרמב"ם :
"ובשל הכרח הגוף הם מבקשים מה שהכרחי לגוף, "לחם לאכול ובגד ללבוש" (בראשית, כ"ח, 20) בלי מותרות. זה הדבר הקל ביותר, והוא מושג במאמץ הקל ביותר, כאשר מצטמצמים במה שהכרחי. כל הקושי שבזה, שאתה רואה, והצער שאנו מצטערים בגלל זה, הם בשל הרדיפה אחר מותרות לבקש את מה שאינו הכרחי; ואז אין מוצאים אפילו את ההכרחי".
- בקטע זה הרמב"ם מתאר דרך חיים שונה מדרך החיים שהוא מתאר בקטע ב. הסבר יתרון אחד וחיסרון אחד של כל אחת מדרכי החיים האלה.
- ד. קרא את קטע הכתבה שלפניך וענה על השאלות שאחריו :
"אינסטגרם היא הרשת החברתית הנרקיססטית ביותר" [נרקיסזם = אהבה עצמית]
הרוב הגדול של המשתמשים באינסטגרם יצר בריתות מרומזות כדי להבטיח את הגעתם של המשתמשים לכמות מספקת של לייקים, כך שהפוסטים שלהם יתבלטו. זה לא משנה אם משתמשי האינסטגרם באמת 'מחבבים' או נהנים מהפוסטים של עמיתיהם לרשת החברתית. הדבר היחיד שמשנה הוא, שכל ביטוי צבוע מצידך יסייע בסוף לכך שעמוד האינסטגרם שלך יקבל מעמד טוב יותר. צעירים משתמשים בפלטפורמות [ברשתות] האלה כדי להתפאר בחיי היום-יום שלהם, לעצב את הדימוי הציבורי שלהם ולהעצים את האגו בעידן הדיגיטלי של היום, והאנשים שמפרסמים פוסטים באינסטגרם מונעים מדבר אחד — לייקים.
- (ידיעות אחרונות, 24 באפריל 2017, מתוך ynet)
1. לדעתך, כיצד היה הרמב"ם עשוי להגיב על התופעה המתוארת בקטע זה?
בסס את תשובתך על דבריו.
2. הבא דוגמה אחת המראה כיצד תרבות הרשתות החברתיות יכולה להועיל לקשרים החברתיים בין אנשים, ודוגמה אחת המראה כיצד תרבות זו יכולה להזיק לקשרים החברתיים בין אנשים.

16. על השמחה והעצבות — הבעש"ט

עיין בקטעי המקור שלפניך, וענה על סעיפי השאלה שאחריהם:

קטע א

לפעמים מטעה יצר הרע לאדם ואומר לו שעבר עברה גדולה אף על פי שאינה אלא חומרא בעלמא [רק החמרת יתר במצווה מסוימת] או שאינה עברה כלל, וכוונתו [של יצר הרע] שיהא האדם בעצבות מכוח זה ויבוטל בעצבותו מעבודת הבורא יתברך.

קטע ב

וצריך האדם להבין הרמאות הזה, ויאמר להיצר הרע: "איני משגיח [שם לב] על החומרא שאתה אומר לי, [מכיוון] שכוונתך [היא] לבטלני מעבודתו יתברך, ושקר אתה דובר" ... שזה כוונת היצר הרע לעשות לאדם מורא שמא אינו יוצא בדבר זה [אינו מקיים את המצוות כדרוש], כדי להביא אותו לעצבות, ועצבות היא מידה מגונה ומניעה גדולה לעבודת הבורא יתברך.

קטע ג

ואפילו אם נכשל בעברה חס ושלום, לא ירבה בעצבות ... ויחזור לשמוח בהבורא יתברך כיוון שהוא מתחרט בחרטה גמורה ובדעתו שלא ישוב לכסלתו [לטפשותו] בשום פעם. ואפילו כשודע בוודאי שאינו יוצא בדבר אחד מחמת מניעות הרבה [אינו יכול לקיים מצווה משום שיש משהו שמונע ממנו] לא יהיה עָצֵב, ויחשוב שהבורא יתברך בוחן לבות וכליות [קורא את מחשבות האדם], שהוא יודע שרצונו לעשות מן המובחר, רק שאינו יכול, ויחזק עצמו לשמוח בהבורא יתברך.

(מתוך: הבעל שם טוב, **צוואת הריב"ש והנהגות ישרות**, 1991, סעיפים מ"ד, מ"ו, עמ' 14-15)

ענה על שלושה מן הסעיפים א-ד:

א. לפי קטעים א' ו-ב', הסבר מהי המטרה של היצר הרע, וכיצד הוא משיג מטרה זו?

ב. לפי קטע ג', הסבר מה על האדם לחשוב ולעשות כדי שלא להרבות בעצבות.

ג. ר' נחמן מברסלב אמר על העצבות: "לבל יפול האדם בדעתו מחמת הפגמים והקלקולים שקלקל על ידי מעשיו ... אם אתה מאמין שיכולים לקלקל — תאמין שיכולים לתקן ... כי טבע האדם למשוך עצמו למרה שחורה ועצבות מחמת פגעי ומקרי הזמן, וכל אדם מלא ייסורים ... על כן צריך שיהיה בשמחה תמיד, רק בשעה מיוחדת יהיה לו לב נשבר".

(ר' נחמן מברסלב, **ליקוטי מוהר"ן**, סעיפים קי"ב, כ"ד)

1. הסבר על פי הקטע מה מוביל את האדם לעצבות, ומהו "לב נשבר"? מה **ההבדל** בין השניים?

2. הסבר כיצד האדם יכול להתמודד עם העצבות לפי ר' נחמן, והסבר מהו **ההבדל** בין דרך זו

לבין הדרך שהציע הבעש"ט.

ד. 1. מה לדעתך גורם עצבות (שלילית) לאדם בעידן המודרני? הבא שתי דוגמאות לגורמים כאלה.

2. הסבר כיצד האדם המודרני יכול להיעזר בדרך שהציע הבעש"ט כדי להתמודד עם העצבות.

/המשך בעמוד הבא/

פרק שני (66 נקודות)

ענה על שלוש מן השאלות 17-21. (לכל שאלה 22 נק', 11 נק' לכל סעיף)

17. תורת הגמול במקרא

- א. 1. הסבר את התפיסה של תורת הגמול .
2. הסבר מה בסיפור חייו של איוב אינו תואם את תורת הגמול.
- ב. 1. בנייתו שלו לסיפור איוב, טען צבי אדר שהתגובה של איוב לאסונות שפקדו אותו מלמדת שהתנהגות מוסרית של אדם לא צריכה להיות תלויה בגמול שיקבל .
2. הסבר טענה זו ואת ביטוייה בסיפורו של איוב.

18. האגדה על ר' חייא בר'אשי

- א. 1. "רבי חייא בר'אשי - בכל פעם שהיה נופל על פניו היה רגיל לומר : הרחמן [אלוהים] יצילני מיצר הרע".
2. 1. הסבר מדוע הופתעה אשתו של רבי חייא מדבריו אלה, וכיצד פעלה.
2. הסבר כיצד התמודד רבי חייא בר'אשי עם היצר הרע.
- ב. 1. פרופסור אורבך כתב על ההתמודדות עם היצר הרע בדברי חז"ל :
 "חיסולו של היצר הרע משמע גם חיסולו של העולם הזה, שכן כל עוד בן־אדם חי... הרי הוא חייב בקיום המין האנושי. המלחמה ביצר [הרע] אין פירושה אפוא נסיגה מן העולם ומפעולה בתוכו, אלא כיבוש היצר אגב עשייה בעולם".
2. (א"א אורבך, חז"ל: פרקי אמונות ודעות, 418)
- על פי אורבך, האם חז"ל היו תומכים בדרך ההתמודדות של רבי חייא בר'אשי? הסבר את דבריך ובסס על פי הסיפור.

19. שלושת סוגי הרע על פי הרמב"ם

- א. 1. הסבר, על פי הרמב"ם, מהם שלושת סוגי הרעות.
- ב. 1. לאיזו מבין הרעות, הראשונה או השנייה, מגפת הקורונה קשורה? הסבר ונמק.
2. כיצד לדעתך הסוג השלישי של הרעות יכול לבוא לידי ביטוי בהקשר למשבר הקורונה? נמק תשובתך.

20. "ארבעה נכנסו לפרדס ..."

א. 1. הסבר מהו ה-"פרדס" לפי חז"ל, וכיצד הסבר זה בא לידי ביטוי בהקשר של הסיפור על "ארבעה נכנסו לפרדס".

2. הסבר מה קרה לכל אחד מארבעת החכמים שנכנסו לפרדס, לפי המקור שלמדת.

ב. בן זומא הציץ ונפגע, ועליו הכתוב אומר: 'דבש מצאת? אכל דין, פן תשבע והקאתו (משלי כ"ה 17) (מתוך **תלמוד בבלי**, מסכת חגיגה, דף י"ד עמ' ב')

בתלמוד הפסוק ממשלי מובא לתיאור מצבו של בן זומא. הסבר במה דומה אכילת הדבש למצבו של בן זומא בהקשר לכניסה לפרדס.

21. אמונה באלוהים לנוכח הסבל והשואה

א. "מי שעונה שוב לא ירגיש לעולם כבן בית בעולם"

(זאן אמרי, מעבר לאשמה ולכפרה)

הסבר את טענתו של זאן אמרי ביחס לתחושת ניצולי השואה לאחר השואה.

בתשובתך התייחס למושג "בן בית בעולם".

ב. הוגים נוספים ניסו להתמודד עם שאלות שעולות בעקבות השואה. בחר הוגה אחד (תוכל להתייחס לרב טייטלבוים, הרב טייכטאל, ויקטור פרנקל או הוגה אחר)

1. הצג שאלה אחת שעולה בעקבות השואה, אצל ההוגה שבחרת.

2. הסבר כיצד ההוגה שבחרת עונה על שאלה זאת.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל

אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך